

ФРАНКОВА СПАДЩИНА І СУЧАСНІСТЬ

За різними мотивами відзначають ювілей видатних осіб: віддають данину шани кумиріві нації або з кон'юнктурних міркувань наголошують ту чи ту ідею у спадщині діяча для самоутвердження, інших веде мотив національної гордості й вони демонструють духовні здобутки свого співвітчизника серед народів світу. Але жоден із цих мотивів недостатній, коли йдеться про такого духовного велета, як Іван Франко. За ювілейними публікаціями про митця та Франковими читаннями в Інституті філософії найголовніший мотив цього ювілею — включення багатющої творчої скарбниці ювіляра в контекст духовності й філософського мислення сучасної України.

З ініціативи дирекції Інституту філософії НАНУ й відділу історії філософії України 20 червня 2006 року відбулися “Франківські читання”, участь у яких взяли як працівники Інституту філософії, так і співробітники інших наукових установ гуманітарного спрямування.

Програма читань складалася з доповідей та виступів, в яких розглядалися проблеми дослідження світогляду І.Франка; зв'язок культурологічних та філософських аспектів його творчості; стан дослідження філософської думки І.Франка в 90-х роках в Інституті філософії НАНУ та в Україні. Відбулась презентація праці Володимира Мазепи “Культуроцентризм світогляду І.Франка” (2003). Відкрив “Франківські читання” та головував на них завідувач відділу історії філософії України *Василь Лісовий*.

У вступному слові директора Інституту, академіка НАН України *Мирослава Поповича* наголошено на неоднозначності постаті Франка, розглянуто проблему “двійника” Франка, оскільки митець, з одного боку, прихильник елітарного мислення (поза межами можливого), а з другого — він залишається в повсякденні.

Василь Лісовий у доповіді “Проблеми та перспективи дослідження філософської спадщини І. Франка” розглядає митця як людину Відродження, що засвідчує певне диференційоване поле знань. Масштаб діяльності І.Франка вражаючий: література (проза, драматургія, поезія), літературознавство, етнографія, фольклор тощо. Доповідач зупинився й на славістиці Франка. Франко виділяв славістику як певну галузь, друкувався в різних славістичних виданнях, був членом славістичних товариств. Писав німецькою, чеською, словацькою. Порівнюючи славістику І.Франка та Д.Чижевського, промовець називає спільні риси: особисті контакти, статті, фольклор, етнографія і, найголовніше, — захист культурної самобутності, неповторності кожного народу. Щодо власне філософських тем, то це тексти, присвячені просвіті, зокрема політичній, тут виявилась виразна соціалістична тенденція драгомановського, ліберально-соціалістичного типу. Після переходу Франка на позиції самостійної України його просвіта спрямована на утвердження національної самосвідомості (цікава дискусія між І.Франком і Лесею Українкою).

Павлина Дунай, провідний науковий співробітник Національного музею літератури України (“До проблем світогляду Івана Франка”) розглядає трагічність його світовідчуття, його глибокі суперечності, породжені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, його напружені стосунки з галицькою інтелігенцією з її егоцентричною моделлю патріотизму. В кінці 90-х проявляється також і внутрішній духовний конфлікт

поета між межово раціоналістичним, позитивістським ставленням до світу, в якому не було місця для Бога, і здатністю до містичних духовидних прозрінь. Тому його художня творчість може бути інтерпретована на антиномічному перетині — запереченні Бога й водночас відчутті присутності Його, отже духовний модус поета — на розходженні між раціоналізмом та жагучою потребою віри.

“Авторизація присутності в українському духовному просторі І.Франка і його творчості” — тема завідувачки відділу проблем релігійних процесів в Україні *Людмили Філіпович*. Великий інтерес, наголосила вона, викликає Франко саме як дослідник релігії, тут він постає дивовижно сучасним. Його ставлення до релігії неоднозначне, наприклад, по-різному ставиться він до унії і католицизму, постає як глибокий аналітик, бо бачить у них позитивні й негативні сторони. Скажімо, унія, безумовно, поділила українців, але цим спричинилась до розвитку й самоусвідомлення українства. У католицизмі, на думку мислителя, наявні ознаки антиукраїнського характеру, але водночас він сприяв введенню України в загальноєвропейські процеси. Розглядаючи історію формування тих чи тих релігій, зміни релігійних світоглядів, починаючи від первісних їх форм до православ'я, Франко проявляє себе як великий гуманіст, глибокий антрополог, котрого завжди цікавить людина в системі цих відносин.

На думку керівника Відділення релігієзнавства *Анатолія Колодного*, Франко був атеїстом, що засвідчують, зокрема, й такі рядки: “Нема, нема вже Господа на небі! Нема Творця...”. Митець закликає “поступати розумно” у справах релігії, адже розум і просвіта мусять бути головною основою релігії і “правдивої релігійності”, яка ґрунтується на вірі у найвищу справедливість, діяння людини відповідно до морального ідеалу.

Доктор філософії *Дарина Тетеріна-Блохина* представила доповідь на тему: “Дослідження творчості Івана Франка Ю. Бойком-Блохином”¹.

У доповіді “Апокрифологія І.Франка” *Олени Сирцової* ішлося про Франка як апокрифолога, текстолога. Це величезний прорив у сфері апокрифології, актуальної і сьогодні. На її думку, всесвітньовідомий бестселлер “Код Да Вінчі” базується, по суті, на текстах апокрифів: “...фактично зараз увесь світовий загал читає апокрифи”. Це сенсації, навколо яких сьогодні зосередився культуроцентричний погляд. Франко культуроцентричний, він знаменує апокрифологію ХІХ ст., показуючи, що апокриф проймає літературу, поезію, музику. У Франковій спадщині ще багато невідомих, недосліджених апокрифологічних текстів, які перегукуються з апокрифами попередніх поколінь.

Була презентована книжка славної пам'яті *Володимира Мазени* “Культуроцентризм світогляду Івана Франка” (К., 2004). Про роботу дослідника над цим виданням розповів *Іван Лисий*².

Звичайно, передати атмосферу, в якій відбувалися Франківські читання, доволі складно, як і ті дискусії, діалоги, запитання, суперечки, емоції, що там відбулися. Але з упевненістю можна підсумувати: “Франківські читання” українських філософів виявили величезну зацікавленість наукової і суспільно-політичної громадськості у включенні вічноживої Франкової спадщини в духовний обіг сучасної України.

Добромисл Пронюк

¹ Див.: Слово і Час. — 2006. — № 8. — С. 48 - 57.

² Див.: Там само. — 2006. — № 8. — С. 87 - 88.